

1 NOVEMBER 1941.

AFLEVERING 7.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

HOOFDREDACTEUR: Dr. JAC. P. THIJSSE, Bloemendaal.

REDACTEUR: Dr. J. HEIMANS, Amsterdam.

Adres Redactie & Administratie: W. VERSLUYS' UITGEVERS MIJ. N.V.,
2e Oosterparkstraat 221/223, Amsterdam (O.).

Postchèque en Giro 15205. Gem. Girokantoor, Amsterdam V. 6482.

Uitgave van W. VERSLUYS' UITGEVERS MIJ. N.V., Amsterdam (O.).

Prijs per jaar f 6,80* bij vooruitbetaling.

(Prijsverhoging toegestaan door Depart. van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, onder No. 17796, N. P., dato 23 April 1941)

INSTRUCTIEVE PLANTSOENEN.

Op een van de wondermooie dagen omtrent 1 October van dit jaar wandelde ik in een „mooi” plantsoen. Alle banken langs het pad waren bezet met menschen, die genoten van het heerlijke weer en van het fraaie uitzicht. Op de kleurige bloemen wemelde het van bonte vlinders.

Jammer echter, dat de wandelaars daar niet in het bijzonder van konden genieten, want ze waren van dien bloemenzoom gescheiden door een keurig geschoren gazon, tientallen meter diep en dat mochten ze natuurlijk niet betreden. Midden op het gazon stond een groote uitheemsche struik met nog al veel roode bloemen en fraai groen blad, maar er was geen kans, te weten te komen, of dat niet soms een goede bekende was uit de koffietuinen van Java. Het publiek bekommerde zich er trouwens heelemaal niet om.

Wanneer ge openbare plantsoenen eens op den keper bekijkt, vooral in onze groote steden, dan zult ge er vele aantreffen van keurigen architectonischen aanleg. Zorg-

vuldig voorzien van fraaie planten, dag aan dag goed onderhouden, maar zonder waarde voor hen, die niet tevreden zijn met een min of meer schilderachtig geheel, met kleur en ruimte, doch ook wat willen beseffen van het tierig leven op onze aarde.

Dergelijke plantsoenen zijn niet meer dan vullingen voor pleinen en breede straten.

Foto Jac. P. Thijsse

Fig. 1. Toortsen en Teunisbloemen in Thijsse's Hof, een „heel mooi” hoekje.

Ik ken er, die geheel afgeheind zijn met ijzer hekwerk en daarin alleen één zorgvuldig gesloten poortje voor den plantsoenarbeider. Veel goede ruimte en brave arbeid gaat op deze wijze verloren.

Dat kon toch wel anders. Ik droom van plantsoenen, waar het publiek, oud en jong, onwetend en ingewijd, het heele jaar door gemakkelijk getuige kan zijn van wat in den loop der seizoenen, te beginnen met 1 Januari en te eindigen met 31 December op het gebied van onze inheemsche planten- en dierenwereld te beleven valt. Een plantsoen, waar de stede-ling zich gedurende eenige vrije uren per week kan inleven in onze flora en fauna en een goede inleiding en voorbereiding kan vinden voor een vruchtbaar verblijf in onze beroemde vacantie-oorden.

Die droom is reeds voor een groot deel verwezenlijkt in Thijsse's Hof. Het is daar ten allerstrengste verboden, buiten de paden te gaan. Maar die paden leiden dan ook langs hon-

derden soorten van planten uit bosch en duin en plassenland, niet pedant gerangschikt als in een botanischen tuin maar vrij en vroolijk gegroepeerd in natuurlijke gezelschappen, juist zooals we ze in de echte vrije natuur zien en liefst in zoo groote hoeveelheid, dat de bezoeker er vanzelf attent op wordt, niet alleen de menschen, maar ook de insecten en de vogels. Voor die vogels bestaat ook ruime gelegenheid voor nestelen, niet alleen in nestkastjes, maar ook in boom en struik en riet en ruigte.

Dat alles is mogelijk door het strenge gebod van niet de paden te mogen verlaten. Daardoor is meteen ook het zoeken naar vogelnesten van de baan. We kunnen overigens van het vogelleven al het andere te zien en te hooren krijgen: de velerlei manieren om aan de kost te komen, het betrekken en verdedigen van het broedgebied, allerlei zang en gemoedsuiting, het „sleepen” voor den nestbouw, het voeren van de jongen, het rondtrekken van de ouden met hun jongen, de vluchtige en meer stabiele wintergasten.

De betrekkingen tusschen de insecten en de planten laten zich ook gemakkelijk bestudeeren langs de paden, bij de planten, die tot borsthoogte of kophoogte reiken, zelfs in bijzonderheden en gebruik makende van de loupe als dat noodig mocht zijn. Wat een genot, wanneer de sleedoorn eens een goede insectendag heeft met dozijnen soorten van hommels en bijen en zweefvliegen en andere vliegen. Hoe leuk is te zien, dat een groote zweefvlieg met zijn gespleten ribbel tong het stuifmeel schuurt uit de helmknoppen van de toorts, en de duikelpartij bij de Salie of de kriebelige sensitiviteit van de helmdraden van de Berberis. Of we kunnen de bloemenklok verifieeren en dag aan dag den groei nameten van de opschietende Salomonszegel of de snel uitgroeiende vruchten van de Hoornpapaver. Ook kunnen we ons amuseeren met de mieren aan het sjouwen te zetten met de zaden van Helmbloem of Gouwe.

Dit jaar, op een mooien Junimorgen kreeg de Hof onverwacht bezoek van een hoogste klasse van een kweekschool voor onderwijzers en onderwijzeressen uit een van onze groote steden. Het waren meest meisjes. Ze kenden hun biologie heel aardig uit het boek en de schoolplaten, maar stonden nu nog al vreemd te kijken tegenover de werkelijkheid. En nu had je de vreugde moeten zien, toen papier en drukinkt om-

Foto Jac. P. Thijssse

Fig. 2. Gele Hoornpapaver in Thijssse's Hof.

gezet werden in levende wezens. Alle bovengenoemde kunsten werden vertoond en het wonder gebeurde, dat zij aan de bloeiende Goudhaver de grasbloem leerden kennen als een gemakkelijke bloem. Haast alle boomen en struiken van Nederland waren op hun mooist, de rozen vertoonden hun bloem van gisteren en hun bloem van heden, de nachtegalen zaten te zingen en te kijken bij bank 11 en het molenaartje klepperde in de ligusters.

„Zoo'n Hof moesten we bij ons in de stad ook hebben”, zei een van de jonge dames „en dan van de eerste klas af, telkens eens een uurtje daarheen”.

Ja, en de Lagere School ook telkens eens een uurtje er heen, en de kinderen met hun ouders en de jongelui boven de veertien jaar op hun eigen houtje. Maar aan één zoo'n Hof heeft jullie groote stad niet genoeg; er moeten er minstens een dozijn zijn, verdeeld over den omtrek van de stad, liefst ook eenige in het centraal gedeelte.

Foto Jac. P. Thijsse

Fig. 3. Het lichte bosch in Thijsse's Hof.

Het zou gemakkelijk kunnen. De ervaring heeft geleerd, dat we op een stuk van twee hektaren voldoende gelegenheid hebben, om al dat moois en heerlijks te vertoonen. Eén goede vlijtige plantsoenarbeider kan de zaak in orde houden met medewerking van een toegewijd bioloog-paedagoog. Er moet een spaarzaam, maar juist gebruik worden gemaakt van hark en schoffel, van zeis en bijl. Verwildering kunnen we echter slechts toelaten in de vogelbroedplaatsen. Maar de heesters en boomen moeten niet met bloote beenen staan. De Hof moet omgeven zijn met een stevig hek en alleen toegankelijk op bepaalde tijden en dan moet de plantsoenarbeider voornamelijk toezicht uitoefenen. De paden moeten stemmig gehard zijn. Op sommige plaatsen hebben we kleine pleintjes waar een „excursie” toe-

gesproken kan worden. Gezelschappen mogen echter niet talrijker zijn dan twintig personen. Ik houd heelemaal niet van die massale „natuurstudie”. Eigenlijk is het één-persoons-werk. Daarom is het goed, dat er lectuur bestaat over den Hof. Zoo beleven wij dan net het omgekeerde van met die Kweekschoolmeisjes. Die kwamen van het boek naar de natuur en wij komen van de natuur naar het boek. Maar wij willen heelemaal geen dringenden invloed uitoefenen op de behandeling van den Hof. Wanneer de menschen er willen komen alleen om de rust en de aantrekkelijke ruimte, dan is ook dat ons welkom. Op den duur komen ze toch tot belangstelling in bijzonderheden.

Het is veel waard, wanneer de Hof gelegen kan zijn in aansluiting met park of bosch en ook met de vrije natuur. Onvoorwaardelijk noodig is dat echter niet. Ik zou er zelfs veel voor voelen het Sarphatipark in Amsterdam in zijn geheel in te richten als „instructief plantsoen”.

De Hof moet altijd jong zijn. Honderdjarige boomen worden niet toegelaten, misschien een dood enkele, die er al stond. We werken daarom ook meest met struikgewas en hakhout. Dat wordt op sommige plaatsen heel dicht gehouden, vooral langs den omtrek. Op gezette tijden wordt er gekapt en zoo hebben we dan altijd hier of daar een paar „lichte boschjes” waar een weelderige boschflora zich ontwikkelt. Daar hebben we dan in lente en voorzomer rijk vertoon van sneeuw-klokjes, lenteklokjes, anemonen, primula's, helm-bloemen, vogelmelk, zenegroen, de mooie bosch-grassen, kortom alles en nog wat. De duinroosjes-helling vormt een afzonderlijk geheel evenals het duindoorgezelschap. De „aankomelingen” wettigen een paar perken met toorts, teunisbloem en dergelijk gedoe. En de waterpartij levert weer een fonds van rijkdom, tegelijk echter veel hard werk ter regeling van den ontstellend levendigen groei van de oeverplanten. Hier hebben we heel wat te bestrijden, ook zeer leerzaam. Telkens besteden we veel aandacht aan de een of andere groote en merkwaardige figuur b.v. tegenwoordig den groei van de Gele Lisch van kiemplantje tot Groote Kring. Trouwens van de meeste planten aanschouwen wij hier de heele levensgeschiedenis. Wij hebben thans bij de 400 soorten te verantwoorden.

Tot slot maak ik nog de opmerking, dat ik in de zestien jaren, dat de Hof bestaat veel waarnemingen heb gedaan, die totaal nieuw voor mij waren en waarover in de boeken weinig of niets was te vinden. Af en toe vertel ik daarvan iets in De Levende Natuur of in de boekjes In Thijsses Hof.

Ik hoop, dat het Plantsoenwezen ook deze richting uit wil. Toegewijde bioloog-paedagogen zijn er wel genoeg en de tuinarchitectuur vindt hier eens weer een aardige toepassing.

JAC. P. THIJSSE.

OVER DE „TAAL” DER DIEREN.

III (vervolg en slot)

Latere specialisatie der gevoeligheid door leerprocessen komt ook bij vele dieren voor. Men kent ze minder goed dan de aangeboren dingen, omdat ze veel moeilijker te ontdekken zijn, en omdat men er pas oog voor krijgt wanneer men een dier zeer goed kent, wat men alleen door jarenlange waarneming bereikt. Een klein voorbeeld: een zilvermeeuw reageert op het „kokkelen” (de alarmroep)

Foto Jac. P. Thijsses

Fig. 4. De mooie booggroei van de berberis.